

ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

Առաջիկայ Հոկտեմբերի 30-ին կատարուելու է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ընտրութիւնը Մայր Աթոռում Ռուսաց կառավարութեան կողմից հրատարակուած օրէնսդրութեան (Положение) հիման վերայ: Ընտրութեան օրերը մօտենում էին, սակայն Պետերբուրգի կառավարութիւնը ամենեւին չէր շտապում ուղարկել ընտրողական ծանուցագրերը արտասահման, որպէսզի այնտեղի թեմերն ևս օր առաջ ձեռնարկէին պատգամաւորների ընտրութեան գործին: Այդ անհասկանալի յապաղումը մեծ ցաւ և վիշտ էր պատճառել բոլոր հայ մարդկանց և յատկապէս Ս. Էջմիածնի Միաբանութեանը, և առիթ էր տուել կասկածելու, որ մայրաքաղաքում միևնույն օր բան է նիւթուում մեր եկեղեցւոյ անկախութեան և իրաւանց դէմ: Վերջերս լրագրներում երևացող լուրերը ապացուցին, որ ազգի անհանգստութիւնը ի դուր չէր, որ Ռուսաց կառավարչական շրջաններում ճիշտ որ հարց էր բարձրացել փոփոխելու Պօլօժէնիայի յօդուածները այն մտքով, որ կաթողիկոսի որոշ իրաւունքները սահմանափակուէին: Բայց Տէր Փոխարքայի հզօր և բարեմիտ միջնորդութեամբ այդ հարցը առ այժմ յետաձգուած է, որպէսզի յետոյ, նոր կաթողիկոսի օրով, կրկին յարուցուի և այն օրինական ճանապարհով, Յամենայն դէպս այս անգամ կաթողիկոսական ընտրութիւնները պիտի կատարուեն առաջուայ նման, ուստի և ծանուցողական թղթերը ուղարկուած են ըստ պատկանելոյն:

Լրագրերից և Մ. Աթոռին հասած պաշտօնական տեղեկութիւններից իմանում ենք, որ շատ տեղ նոյն իսկ կատարուել, վերջացել են թեմական պատգամաւորների ընտրութիւնները, որոնք միացած հայ հոգևորականութեան ներկայացուցիչների հետ Մայր Տաճարում կատարուելու են բոլոր ազգային ընտրութիւնների գլուխ՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետի ընտրութիւնը:

Իւր բազմադարեան պատմութեան ընթացքում հայ ազգը քիչ անգամ չէ ծանր երկունքով բռնուել. պատմական դառն մոմէնտներ նա սակաւ չէ անցրել, բայց դժբա եղել են մեծ մասամբ ըստ քաղաքականիւ հայոց ազգը այժմ, ներքին բարոյական քայքայման կրիտիքական մոմէնտի մէջ է. նա կարօտ է այժմ բարոյական մի հզօր նեցուկի և պէտք է յուսալ, որ թէ հոգեւորական և թէ աշխարհական պատգամաւորները ամենայն լրջութեամբ և անկողմնապահութեամբ կկատարեն իրանց վրայ դրուած պարտքը և իրանց համերաշխ և խօհուն ընտրութեամբ կկարողանան տալ եկեղեցուն ու ազգին այնպիսի մի հոգեւոր պետ, որ ամենայնիւ կանգնած կլինի իր կոչման ամենաբարձր աստիճանի վերայ: Պատգամաւորները Մայր Տաճարի դրան առաջ պէտք է մոռանան բոլոր իրանց անձնական շահերը և միտումները և տոգորուած պիտի լինին մի մեծ և սուրբ հաւատով՝ ընտրել արժանաւորագունին: Ամենից աւելի զգուշանալու է ընտրելու դիւրաթեք և դիւրահօլով մի անձնաւորութիւն, որը ամէն բոլորէ կարող է խաղալիք դառնալ հզօրների և ուժեղների ձեռին ի վնաս ժողովրդի շահերին և ի կորուստ հայ եկեղեցւոյ անկախութեան և արտօնութեանց: Ընտրելիները պէտք է բարձր լինեն ո՞ր և է կուսակցական և այլ հովերից ու հոսանքներից և ընդունակ լինին կաթողիկոսութիւն անելու ոչ թէ միայն Ռուսահայերի կամ միայն Տաճկահայերի, կամ միմիայն այս կամ այն թեմի կամ այս կամ այն կուսակցութեանը—ինչպէս այդ ի մեծ ցաւ ազգի և եկեղեցւոյ տեղի է ունեցել—այլ համայն հայ ժողովրդի համար, ուր էլ որ նա գտնուի: Ընտրելին պէտք է անկեղծ հաւատացեալ, խօհուն, բանիմաց, փորձառու, վարչական ընդունակութիւնների տէր, զարգացած և դարձու ոգին ըմբռնող մի անձն լինի: Այդ բոլոր յատկութիւնները մի անձի մէջ գտնել—նշանակում է մի կատարելատիպ գտնել, որի յոյսը մենք չունենք. բայց պիտի այնպիսի մէկը ընտրել, որ մօտենար այդ կատարելատիպին—դա պատգամաւորների որբազան պարտքն է:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի դիրքը և տեղը այն ատիճանի բարձր են և լուրջ, որ միշտ և ընդունակութիւնների տէր անձնաւորութիւնը հէնց իր գործունէութեան առաջին քայլերին կընկնուի բարոյական քեռան ծանրութեան տակ և փոխանակ կարգաւորելու Հայոց ազգային եկեղեցական գործերը, հիմնովին կկազմալուծէ, առանց այն էլ խախտուած կարգերը:

Հերակլէսի ոյժեր են հարկաւոր բարձրացնելու այն ծանրութիւնը, որ կոչոււմ է արգի ազգային եկեղեցական վիճակ, իր ցիր ու ցան հօտով, կիսակուսակաշտ և կիսաանհաւատ անդամներով, կազմալուծուած վարչութիւնով, անկերպարան կրթական գործերով, անշէն վանքերով, դռնհիկ և տգէտ քահանայական դասով, հակասութիւնների մէջ ընկած և անխորհուրդ միաբանութիւնով, անապահով ձեմարանով, քար ու քանդ եղած և տնտեսապէս խալառ քայքայուած Մայր Աթոռով:

Ապագայ կաթողիկոսի համար մեծ և պատասխանատու գործ կայ կատարելու, աւելի մեծ, քան շատերը թեթեամտութեամբ կարծում են: Նայելով թէ ինչ կարողութեան տէր կլինի ապագայ կաթողիկոսը, դրա համեմատ նա կկարողանայ կամ ազատել մեր ազգային եկեղեցին ճշգնաժամից և կամ նպաստել նրա քայքայման և կազմալուծութեան, որ մենք համարում ենք նախադուռն մեր ինքնուրոյն եկեղեցւոյ ցաւալի անկման: Նա կարող պէտք է լինի իր հեղինակութեամբ խմբել իր շուրջը լաւագոյն ոյժեր և նշանաւոր միջոցով ազգային-եկեղեցական բիւրաւոր պէտքերին և կարիքներին բաւարարութիւն տալ: Նա պէտք է հաստատուն կարգեր մտցնէ մեր հանրային կեանքի բոլոր մասերի մէջ՝ վարչականի նոյնպէս, ինչպէս և տնտեսականի, ուսումնականի նոյնպէս, ինչպէս և ազգայինի: Նա պէտք է կարող լինի աւելի սերտ կապերով միացնել իր հօտի ցիր ու ցան և միմեանց օտար անդամները, անձնուէր օէր ունենայ դէպի ազգը, պաշտպանելու նրա շահերը բոլոր տեսակ հողմերի և հատուածների դէմ, վճռականութիւն և հեղինակութիւն

ունենայ մտցնել եկեղեցական և վարչական գործերի մէջ այնպիսի բարենորոգումներ, և անել այնպիսի անդամահատութիւններ, առանց որոնց չի կարող կենդանանալ անհոգութեան և չարակամ յարձակումների մատնուած մեր ազգային կեանքի հիմնաքարը, նրա ինքնուրոյն եկեղեցին:

Ժամանակները փոխուում են, մենք էլ նրանց հետ, նոր պայմանները պահանջում են, որ ապագայ կաթողիկոսը ընդունակ լինի ըմբռնելու և իրագործելու ժողովրդի համերաշխ գործակցութեամբ, ժամանակի ստիպողական պահանջը, ոտից-ցգլուխ բարեփոխելու մեր եկեղեցին և նրա հետ կապուած ազգային հաստատութիւնները:

